

ДЕНЬ ГНІВУ

DIES IRAE

В Судний день надійде сила,
Щоб усесвіт запалила —
Рік Давид і з ним Сівілла.

Скільки переляку буде,
Як прийде Суддя між люди
Для безжалісного суду!

TUBA MIRUM

А коли сурма ревтима,
Труни лишаться пустими —
Люд з могил до Трону йтима.

Навіть Смерть не вийде з дива,
Як, оживши, люд тремтливий
Йде по вирок справедливий.

LIBER SCRIPTUS

У книжках пророчих скриті
Є пророцтва страховиті —
Як судитимуть у світі.

Сяде там Суддя: від нього
Не сховається нічого —
Все відкриється за того.

QUID SUM MISER

Я, що цілий вік бідою,
Помолюсь тоді кому я? —
А чи правду де знайду я?

Анонім (к. XII ст. — поч. XIII ст.), Європа

REX TREMENDAE

Царю грізної могуті!
 Маєш милість до покути:
 Визволь бо й мене від скрути!

RECORDARE

Христе, маєш пригадати:
 Ти прийшов мене спасати —
 Не згуби ж у день Відплати!

Вибавителю людини!
 Взяв на хрест усі провини —
 Не змарнуй же цього чину!

Ти, який не судиш скрива,
 Дай спасіння дар манливий
 Це до дня Страшного гніву.

INGEMISCO

Я є грішник, я зітхаю,
 Червонію і ридаю
 Та, пригнічений, благаю:

Від гріхів звільнив Марію,
 Вислухав Ти лиходія —
 І мені Ти дав надію.

Мало варті ці благання,
 Та звільни зі співчування
 Од пекельного згорання!

До овець мене візьми ще,
 Вирви звідти, де козлища,
 Посади праворуч — ближче!

CONFUTATIS

Баламутних, одречених
Відсилай до мук вогнених,
Мене ж виклич до блаженних.

В молитвах до Тебе лину,
Серцем каюсь без упину —
Про мою подбай кончину!

LACRYMOSA

Буде день той слізьми повен,
Коли в юрмах люд, гріховен,
Із вогню до Суду йтиме.
Боже, змилуйся над ними!
О, Ісусе всеблагий,
Дай їм вічний супокій!
Амінь.

Анонім (к. XII – поч. XIII ст.), Європа

КОНІ СМЕРТІ

По біломісячнім шляху,
 Як гонить місяць-хмаропас
 Свої ватаги в вишині,—
 Нековані, до нас, до нас
 Чвалують коні смертяні.

Безгучні вбивчі скакуни
 І тіні-вершники на них,
 Примарні вершники німі.
 Забачивши грізній той біг,
 І місяць криється у тьмі.

Хто зна, куди вони й відкіль?
 Весь світ застиг у сні тяжкім.
 І враз вривається галоп...
 І завжди є в них вільний кінь,
 І завжди вільне є сідло.

І перед ким спинились, той
 Впадає, зблідши, на коня —
 Який там може бути герць?
 І далі коні поганя
 По новобранців пані Смерть.

ВІД'ІЗД

Забудуться сварки,
від'їзди, листи.

Ми помремо, і зостанеться
туга людей
за ледве відчуваним слідом
хвилі якоїсь, що полишила
їхні сни, їхній слух,
їхню отому.

За слідом того,
що колись називалося
нами.

І нащо таїти кривду
на життя, на людей, на тебе, на себе,
коли полишимо
людей ми разом,
однією хвилею,

коли не сніги і не рейки, а музика
буде міряти простір
поміж нашими
могилами.

УСЕ ЦЕ І Є РИТМОМ ТАНЦЮ

З віком ми все менше залежимо
від плину часу, його поворотів. Пітьма
інколи накриває посеред обіймів біля вікна.
Літо закінчується посеред любові, і любов
стає осінньою. Людина помирає
під час розмови, і розмова ділиться навпіл,
але один і той самий дощ ле над покійним
і над тим, хто zostався на місці.
А одна і та сама думка в голові мандрівця
мандрує від міста до міста і від краю до краю.

Усе це і є ритмом танцю.
Дивним ритмом. Я вже не знаю,
хто — танцівник, а хто — лише лялька.

Вчора натрапив на давню світлину,
на ній — дівчинка (вона вже покійна) і я,
зовсім ще діти, сидимо, обійнявшись,
біля стіни, під грушкою. Вона однією рукою
обійняла мене, другою — насмішувато махає
мені сьогодні — із потойбіччя.

І я зрозумів: одна надія у мертвих —
їхнє минуле, та Господь відібрав його.

ЗАРІЗАНА ГОЛУБКА Й ВОДОГРАЙ

О постаті убиті любі
 О дорогі розквітлі губи
 Міє Марее
 Єтто Лорі
 Анні і ти Маріє
 Де ви дівчата
 Я вас питаю
 Та біля водограю
 Що плаче й кличе
 Голубка маревіє

Душа моя в тремкій напрузі
 Де ви солдати мої друзі
 Де ви Віїї Даліз Реналь
 Печальні ваші імена
 Як у церквах ходи луна
 Б'ють відгомоном до небес
 Ви в сонну воду глядитесь
 І погляд ваш вмирає десь
 Де Брак де Макс Жакоб Дерен
 Що в нього очі як той Рейн

Де милий Кремніц волонтер
 Вже може їх нема тепер
 Душа ятриться з непокою
 І водограй рида зі мною

А як вони іще живі
 Десь б'ються на Північнім фронті
 Там олеандри всі в крові
 І сонце ранене в траві
 На багрянистім горизонті

Гійом Аполлінер (1880–1918), Франція

СПРОБА ЗАВЕРШЕНОГО ЖИТТЄПІСУ

Прийшов на світ
у рік Змії
згідно зі східним календарем
і в рік смерти Сталіна
згідно з календарем советським,
під знаком Діви,
у пологовому будинку
навпроти Софійського собору
в Полоцьку;
був таємно охрещений
православним попом,
якого схопив за бороду
й не відпускав,
аж поки не показали
солодкого півника на паличці;
озброївшись свічкою
й клубком бабусиних ниток,
у неповні сім років
вирушив на пошуки підземних ходів,
що за часів Стефана Баторія
сполучали міські монастирі
та храми;
із того часу
все вештаюся
замурованими лабіринтами,
шукаючи
Полоцького літопису,
хреста Єфросинії
та сумнівної слави;
помру влітку,
коли сповниться

тисяча років
князеві Всеславу Чародію;
буду похований
на полоцькому кладовищі
святого Ксаверія
за греко-католицьким обрядом;
хтось покладе
на теплу землю
букетик волошок
і три гвоздики
відомих кольорів;
у білоруському надписі
на надгробку,
згідно з національною традицією,
зроблять
орфографічну помилку.

Уладзімер Арлов (нар. 1953), Білорусь

РЕКВІЄМ

(Фрагменти)

VIII

До смерті

Ти ж неминуче прийдеш —

чом би й не тепер

Зарадити в страшній годині?

Чекаю. Двері навстіж. І вогонь помер.

Тобі що варт, простій і дивній,

Личину будь-яку нацупити? Прийди,

Ввірвись отруеним снарядом,

Чи з гиркою підстережи, немов бандит,

Чи задуши тифозним чадом.

Чи милу казку вигай собі,

Майстриня, вправна в словоблудді, —

Бодай околиші побачу голубі

Й до смерті переляканих кербудів.

Мені вже все дарма. Клубочить Єнісей.

Вгорі Північна зірка сяє.

І синій виблиск люблених очей

Останнім жахом застилає.

Епілог

1

Пізнала все: які спадають лиця,

Який з-під вік тече липучий страх,

Які страшні, незгойні запеклися

Клинописи страждання на щоках,

Який вівсяні і смолисті скроні

Зненацька осипає срібний сніг,

Догідно кривляться вуста безкровні,

Пересипає страх сухенький сміх.

Не милосердя лиш собі одній,
 Для всіх благаю, хто стояв зі мною
 Під люті стужі і в липневі дні
 Під красною осліплою стіною.

2

Надходить урочий для помину час.
 Я бачу, я чую, вчуваю всіх вас:
 І ту, що надсилу до квартирки тяглась.
 І ту, що недовго топтатиме ряст,
 І ту, що легеньким волоссям — як дим —
 Стріпнула: «Ходжу, як додому, сюди!»
 Хотіла б згадати я всі імена,
 Та віднято список, а де він — хто зна?
 Широкий покровець зіткала я всім
 Із бідних, у них же підслуханих слів.
 Про них пам'ятатиму всюди й завжди,
 Якої б мені не приспіло біди.
 Коли ж мені стиснуть змордований рот,
 Яким прокричав стомільйонний народ,
 Хтось, може, нівроку, згадає мене,
 На проводи тихо мене пом'яне.
 Якщо ж у вітчизні, у нашій, трудній,
 Поставити пам'ятник схочуть мені,
 Я згодна, але заповіту мого
 Не руште: край моря не ставте його,
 Де я народилась, де сонце й пісок:
 Останній урвався із морем зв'язок,
 Ні в Царськiм саду, при таємному пні,
 Де постать дівоча ще мріє мені,
 Поставте ось тут, де я триста годин
 Стояла — й замок не відкривсь ні один.
 Ось тут, бо і в смерті спасенній боюсь
 Забути про гуркіт зловісних «марусь»,

Анна Ахматова (1889—1966), Росія

Про двері, розчехнуті нагло у двір,
Про жінку, що вила, мов ранений звір.
Нехай мені з бронзових мертвих повік,
Як сльози, підталий покрапує сніг,
І голуб в'язничний туркоче в імлі,
І тихо Невою ідуть кораблі.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

I

Повільно й важко зводжуся по сходах
 І все ясніше чую в тишині
 Його спокійний, рівномірний подих,
 Але не йде назустріч він мені.
 Все, як було, —

розкритий верх машинки.

Лад на столі. В бокалі листя жмут.
 Ряди книжок од стінки і до стінки,
 Лише його не бачу зразу тут.
 Осінній присмерк. Невиразний обрис
 На сіро-синім одсвіті вікна.
 Його зичливість, гіркувата добрість
 І посмішка, потомлена й сумна.
 Вона мене чомусь не зустрічає.
 Вглядаюся. Шукаю. Чей знайду.
 Знаходжу тільки тишину безкраю,
 Проте я жду, упевнено я жду.
 Десь ставши при полиці прямокутній
 Чи примостившись на канапці, він
 Мовчить, хоча він завше є присутній
 Там, де його мовчанню був почин.
 Я потривожу тишину затяту,
 Переступлю заказану межу
 І, як звичайно, входячи в кімнату,
 Я «здрастуйте!» господарю скажу.

II

Ти сів схопившись. Де годинник? Північ.
 Навкруг мовчання скупчене й чуже.
 В сусідів скоро заспівають півні,
 Але ти їх не чутимеш уже.

Микола Бажан. (1904–1983) Україна

Яке кружіння всесвіту п'янує!
Гойдають хвилі човен голови.
Прислухайся, — ввіходить неминує.
Зведись. Гукни. Мовчання розірви.
Воно крізь тьму вдивляється незряче
В оцю одну з найзвичніших подій.
Дружина мовчки скрикне і заплаче.
Ти витягнешся, строгий, негнучкий.
Настане край надії, віри, тузі.
Залишиться мовчання й тлін землі,
Й вона, кохана, і печальні друзі,
Й покинутий рукопис на столі.
Ще чекати, томлячись так нудно?
Чи в нурт впірнути, скорений судьбі?..
Тут вранці буде гомінко і людно,
Слова й вінки, принесені тобі.
Простертий на хрусткому покривалі,
Простягши руки воскові свої,
Вглядатись будеш пильно й строго в далі,
У непроглядні, мовчазні краї.
Безмежне, передвічне безгоміння.
Невже йому і в цю конечну мить,
В мить остаточного твого прозріння,
Крім небуття, більш нічого явить?

РЕКВІЄМ

Для Сан Шан

Приплив сьогорічний
залив піски на свічаді
загубитися — це ніби померти
і ніби суть смерті самої
мить коли усі мови
наче тіні що сунуть із заходу

життя — це лише обіцянка
не тужи за ним
ще до зруйнування саду
ми мали досить часу
для потаємної ворожби
за польотом птаха у небі
перш ніж постукати у двері пільми

самотні неначе обтесаний до світла
сірник,
коли катакомби дитинства
вели до темних жил коштовних порід
загубитися — це ніби померти
і поезія очищуючи життя
очищає відлуння своє

Бай Дао (нар. 1949), Китай

